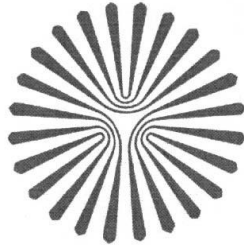

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

مرکز تهران

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی درسی

دانشکده علوم انسانی

عنوان پایان نامه :

بررسی علل ضعف خطّ تحریری در دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان
بروجرد

استاد راهنما :

دکتر محمد رضا جلالی

استاد مشاور :

دکتر بهمن زندی

دانشجو:

بهروز روزبهانی

اردیبهشت ، ۱۳۹۰

تقديم به:

همسرم که در همه کارها ياور و مشوق اصلي من بودند.

سیاسگزاری:

سیاس و ستایش پروردگاری را سزاست که با قدرت قلم خویش جامعه بشری را به زیور علم و دانش بیاراست و انسان را در زیر لوای فرهنگ و معارف تعالی بخشید.

درود بی پایان به رسول خدا محمد بن عبدالله (ص) و خاندان ارجمندش که سراسر عمر، سعی خویش را در جهت تعلیم و ارشاد جوامع بشری بی هیچ وقفه و فتوری مصروف داشتند و آنی از روشنگری و ایجاد بینش علمی و دینی باز نماندند.

وظیفه خود می دانم از جناب دکتر محمد رضا جلالی استاد محترم دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین که در انجام این تحقیق قدم به قدم به ارشاد و راهنمایی این جانب پرداخته اند تشکر نمایم.

چکیده فارسی :

این پژوهش در رابطه با بررسی علل ضعف خط تحریری در دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان بروجرد انجام پذیرفته است. نمونه مورد بررسی ۹ کلاس دانش آموزان دوره ابتدایی (سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹) با جمعیتی بالغ بر ۲۳۷ نفر (از جامعه ای در حدود ۲۰۰۰۰ دانش آموز) بود. از این تعداد ۸۰ نفر کلاس اول، ۷۷ نفر کلاس دوم و ۸۰ نفر هم کلاس سوم بودند. برای انتخاب معلمان از روش نمونه گیری هدفمند^۱، و برای انتخاب دانش آموزان از روش نمونه گیری تصادفی^۲ استفاده شده است. برای این کار سه پایه تحصیلی اول، دوم و سوم که هر پایه نیز شامل سه گروه بود، در نظر گرفته شد. سه گروه دانش آموزی که معلمان آن ها : الف) خط تحریری را خوب می دانند و خوب آموزش می دهند. ب) خط تحریری را خوب می دانند ولی توجه و کوشایی زیادی در آموزش ندارند. ج) گروهی که نه خط تحریری را می شناسند و نه به ضرورت آموزش آن واقفند. در این پژوهش از دو راه پرسش نامه^۳ و آزمون کتبی^۴ برای جمع آوری اطلاعات استفاده شد. پرسش نامه شامل ۲۶ سؤال هدفدار بود که بین ۶۰ معلم (۳۰ نفر زن و ۳۰ نفر مرد) توزیع گردید، و اطلاعات حاصل از آن مورد بررسی قرار گرفت. در آزمون کتبی برای هر پایه یک متن از پیش تعیین شده تهیه و ارائه شد. سپس اوراق از سوی پژوهشگر، یکی از استادان انجمن خوشنویسان ایران، استاد راهنما و مشاور آماری با گزینه های مشخص، تصحیح و میانگین نمرات مورد تجزیه و تحلیل آماری (روش تحلیل واریانس یک راهه و آزمون کروسکال والیس) قرار گرفت. این پژوهش نشان داد دانش آموزان گروه های (الف) بیشترین نمرات، و گروه های (ج) کمترین نمرات را کسب کرده اند، و نتایج به دست آمده از روش های آماری فوق الذکر به خوبی تفاوت آشکار بین گروه های سه گانه را در هر سه پایه نشان می دهند. بنابراین می توان گفت، معلمان که خط تحریری را خوب می دانند و خوب آموزش می دهند، دانش آموزان شان خیلی خوش خط می نویسند. در مقابل معلمان که خط تحریری را خوب می دانند ولی توجه و تلاشی برای آموزش ندارند، دانش آموزانشان بهتر از دانش آموزان گروه (ج) که معلمانشان اصلاً نمی دانند، خط تحریری را می نویسند، در عین حال که کیفیت پایین تر از گروه اول نشان می دهند. گروه سوم (ج) که معلمان آن ها از نظر توانشی و انگیزشی در بدترین موقعیت آموزشی قرار می گیرند، ضعیف ترین نتایج را در خوشنویسی به دست می دهند که به لحاظ آماری کاملاً تفاوت معناداری از دو گروه دیگر نشان می دهد. از این رو می توان نتیجه گرفت که توانایی و انگیزه معلمان در خوش خطی دانش آموزان مؤثر و عامل اصلی خوشنویسی است.

¹ - targeted sample taking

² - taking sample at random

³ - questionnaire

⁴ - writing examination

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	چکیده.....
۱-۷	فصل اوّل : کلیات تحقیق.....
۲	- مقدمه
۳	- بیان مسئله
۵	- اهمّیت و ضرورت موضوع پژوهش
۵	- هدف اصلی پژوهش
۶	- سوأل پژوهش
۶	- فرضیه های پژوهش
۷	- تعاریف مفهومی و عملیاتی واژه ها
۸-۲۸	فصل دوّم : مبانی نظری و پیشینه پژوهش.....
۹	- مقدمه
۹	- بررسی پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با طرح
۲۴	- تاریخچه خط
۲۵	- انواع خط
۲۶	- گفتگوی مستقیم با عضو انجمن خوشنویسان ایران
۲۹-۳۳	فصل سوّم : روش اجرای پژوهش
۳۰	- جامعه، نمونه و نمونه گیری
۳۰	- ابزار اندازه گیری ونحوه اجرای آن
۳۱	- آزمون کتبی
۳۲	- پرسش نامه نگرش سنج
۳۴-۷۵	فصل چهارم : یافته های پژوهشی
۳۵	- تجزیه و تحلیل داده ها
۳۵	- بخش توصیفی
۳۶	- بخش استنباطی
۷۶-۸۹	فصل پنجم : نتیجه گیری و بیان پیشنهادها.....

۷۷.....	- بررسی مفروضه های پژوهش در آزمون کتبی
۸۱.....	- بررسی مفروضه های پژوهش در پرسش نامه نگرش سنج
۸۸.....	- پیشنهادهای اجرایی
89.....	- پیشنهادهای پژوهشی
۹۰.....	- محدودیت های پژوهش
۹۱.....	فهرست منابع
۹۲.....	پیوستها
۹۳.....	- ریز بارم تصحیح آزمون کتبی
۹۴.....	- پرسش نامه نگرش سنج
۹۷.....	چکیده انگلیسی

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول شماره ۱-۴ شاخص های توصیفی نمره های خوشنویسی در هر سه کلاس	۳۵
جدول شماره ۲-۴ فراوانی و درصد دانش آموزان به تفکیک کلاس و گروه	۳۵
جدول شماره ۳-۴ شاخص های توصیفی نمره های خوشنویسی کلاس اول	۳۶
جدول شماره ۴-۴ شاخص های توصیفی نمره های خوشنویسی کلاس دوم	۳۶
جدول شماره ۵-۴ شاخص های توصیفی نمره های خوشنویسی کلاس سوم	۳۶
جدول شماره ۶-۴ مقایسه توزیع نرمال و توزیع نمره های خوشنویسی	۳۸
جدول شماره ۷-۴ بررسی همگنی واریانس های سه گروه کلاس اول با آزمون levene	۳۸
جدول شماره ۸-۴ مربوط به تعداد افراد در هر سه گروه و میانگین رتبه ها	۳۹
جدول شماره ۹-۴ مربوط به محاسبه آزمون X^2	۳۹
جدول شماره ۱۰-۴ مربوط به تعداد افراد در دو گروه الف و ب گروه و میانگین رتبه ها	۳۹
جدول شماره ۱۱-۴ مربوط به آزمون U من ویتنی در دو گروه الف و ب	۴۰
جدول شماره ۱۲-۴ مربوط به تعداد افراد در دو گروه الف و ج گروه و میانگین رتبه ها	۴۰
جدول شماره ۱۳-۴ مربوط به آزمون U من ویتنی در دو گروه الف و ج	۴۱
جدول شماره ۱۴-۴ مربوط به تعداد افراد در دو گروه ب و ج گروه و میانگین رتبه ها	۴۱
جدول شماره ۱۵-۴ مربوط به آزمون U من ویتنی در دو گروه ب و ج	۴۲
جدول شماره ۱۶-۴ مقایسه توزیع نرمال و توزیع نمره های کلاس دوم با آزمون کالموگراف اسمیرنوف	۴۳
جدول شماره ۱۷-۴ بررسی همگنی واریانس های سه گروه کلاس دوم با آزمون levene	۴۳
جدول شماره ۱۸-۴ شاخص های توصیفی	۴۴
جدول شماره ۱۹-۴ مقدار F و سطح معناداری	۴۴
جدول شماره ۲۰-۴ آزمون های تعقیبی	۴۵
جدول شماره ۲۱-۴ مقایسه توزیع نرمال و توزیع نمره های کلاس سوم با آزمون کالموگراف اسمیرنوف	۴۶
جدول شماره ۲۲-۴ بررسی همگنی واریانس های سه گروه کلاس سوم با آزمون levene	۴۷
جدول شماره ۲۳-۴ مربوط به تعداد افراد در هر سه گروه و میانگین رتبه ها	۴۷
جدول شماره ۲۴-۴ مربوط به محاسبه آزمون X^2	۴۸
جدول شماره ۲۵-۴ مربوط به تعداد افراد در هر دو گروه الف و ب گروه و میانگین رتبه ها	۴۸
جدول شماره ۲۶-۴ مربوط به محاسبه آزمون U من ویتنی در دو گروه الف و ب	۴۸

- جدول شماره ۲۷-۴ مربوط به تعداد افراد در هر دو گروه الف و ج گروه و میانگین رتبه ها..... ۴۹
- جدول شماره ۲۸-۴ مربوط به محاسبه آزمون U من ویتنی در دو گروه الف و ج..... ۴۹
- جدول شماره ۲۹-۴ مربوط به تعداد افراد در هر دو گروه ب و ج گروه و میانگین رتبه ها..... ۴۹
- جدول شماره ۳۰-۴ مربوط به محاسبه آزمون U من ویتنی در دو گروه ب و ج..... ۵۰
- جدول شماره ۳۱-۴ وضعیت خطّ تحریری در مدارس ابتدایی..... ۵۰
- جدول شماره ۳۲-۴ ضرورت آموزش خطّ تحریری..... ۵۱
- جدول شماره ۳۳-۴ نقش استعداد دانش آموزان در یادگیری خطّ تحریری..... ۵۲
- جدول شماره ۳۴-۴ نقش ذوق و قریحه دانش آموزان در یادگیری خطّ تحریری..... ۵۳
- جدول شماره ۳۵-۴ نقش توانایی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در یادگیری خطّ تحریری..... ۵۴
- جدول شماره ۳۶-۴ نقش توانایی دانش آموز در زبان فارسی برای یادگیری خطّ تحریری..... ۵۵
- جدول شماره ۳۷-۴ امکانات آموزشی مدارس در ارتباط با آموزش خطّ تحریری..... ۵۶
- جدول شماره ۳۸-۴ نقش انگیزه و علاقه دانش آموز در یادگیری خطّ تحریری..... ۵۷
- جدول شماره ۳۹-۴ نقش خانواده در آموزش خطّ تحریری..... ۵۸
- جدول شماره ۴۰-۴ نقش برنامه ریزی های درسی در پیشرفت یادگیری خطّ تحریری..... ۵۹
- جدول شماره ۴۱-۴ ضرورت آموزش های ضمن خدمت معلمان در رابطه با آموزش خطّ تحریری..... ۶۰
- جدول شماره ۴۲-۴ میزان وقت اختصاص داده شده به آموزش خطّ تحریری..... ۶۱
- جدول شماره ۴۳-۴ تأثیر وضعیت اقتصادی خانواده ها بر یادگیری درسی..... ۶۲
- جدول شماره ۴۴-۴ تأثیر وضعیت اقتصادی خانواده ها بر یادگیری خطّ تحریری..... ۶۳
- جدول شماره ۴۵-۴ نقش تحصیلات والدین بر یادگیری درسی..... ۶۴
- جدول شماره ۴۶-۴ نقش تحصیلات والدین بر یادگیری خطّ تحریری..... ۶۵
- جدول شماره ۴۷-۴ نقش کلاس های فوق العاده بر یادگیری خطّ تحریری..... ۶۶
- جدول شماره ۴۸-۴ نقش کلاس های خصوصی بر یادگیری خطّ تحریری..... ۶۷
- جدول شماره ۴۹-۴ نقش شیوه درست آموزش معلم بر یادگیری خطّ تحریری..... ۶۸
- جدول شماره ۵۰-۴ نقش علاقه و انگیزه معلم بر یادگیری خطّ تحریری..... ۶۹
- جدول شماره ۵۱-۴ استقبال معلم ها از دوره های ضمن خدمت..... ۷۰
- جدول شماره ۵۲-۴ میزان آشنایی معلم ها با قواعد و آموزش خطّ تحریری..... ۷۱
- جدول شماره ۵۳-۴ میزان علاقه دانش آموزان به یادگیری خطّ تحریری..... ۷۲
- جدول شماره ۵۴-۴ زمان شروع آموزش خطّ تحریری..... ۷۳
- جدول شماره ۵۵-۴ نقش جنسیت در یادگیری خطّ تحریری..... ۷۴
- جدول شماره ۵۶-۴ علت دشواری آموزش خطّ تحریری..... ۷۵

فهرست نمودار ها

صفحه	عنوان
۳۷.....	نمودار ۱-۴ مقایسه توزیع نمره های خوشنویسی با توزیع نرمال کلاس اول.....
۴۲.....	نمودار ۲-۴ مقایسه توزیع نمره های خوشنویسی با توزیع نرمال کلاس دوّم.....
۴۶.....	نمودار ۳-۴ مقایسه توزیع نمره های خوشنویسی با توزیع نرمال کلاس سوّم.....

فصل اوّل

کلیات تحقیق

۱- مقدمه:

در همیشه تاریخ هنرمندان^۱ دل سوخته و شیدای سرزمین پر مهر ایران با تقدیم دستاوردها و حاصل تلاش های بی پایان خود به جامعه و به مدد روح خلاق و آفریننده شان موجبات رشد و بالندگی فرهنگ بشری را فراهم ساخته اند. ابداع خط در پی گسترش ارتباطات در جهان و پس از اختراع زبان، برای ماندگاری فرهنگ جهان بوده است. خط^۲ یکی از مهم ترین ابداعات با ارزش در جهان است.

پس از خطوطی که بیشتر به نقاشی و شکل شباهت داشت، خط میخی، اولین خط به وجود آمده رسمی است که اینک می شناسیم. تاریخ این خط به ۲۴۰۰ سال پیش از میلاد بازمی گردد. خط پهلوی و اوستایی خطوطی هستند که بعدها نیاکان ما برای اعلام منظور خود مورد استفاده قرار داده اند. پس از آن خط کوفی است که حدود ۲۰۰ سال پیش از اسلام وجود داشته و تا اوایل قرن چهارم پس از ظهور اسلام مورد استفاده بوده، از خطوط نبطی و سریانی الهام گرفته است.

از بین خطوط مختلف، خط های نسخ و ثلث شباهت های فراوانی با هم دارند. تعلیق نیز خطی است که از دوران (خمیدگی) های بیشتری نسبت به خطوط نسخ و ثلث داشت و با ترکیب خط نسخ و تعلیق، خطی به نام نستعلیق به وجود آمد. امروز مادر خطوط، خط نستعلیق^۳ است که اصیل ترین خط اسلامی و فارسی بوده و به عبارتی عروس خطوط است. البته خط نستعلیق مشکل ترین خط نیز هست. در تحریر این خط هنرمند مجبور است از قسمت های مختلف نوک قلم نی استفاده کند. پهنای شش دانگ تا دو دانگ قلم معمولاً در آدای حروف و کلمات نقش دارند. خط تحریری نیز شبیه خط نستعلیق است ولی برای نوشتن به جای قلم نی از مداد یا خودکار استفاده می کنند. بنابراین به نظر می رسد آموزش این روش خوشنویسی، یعنی خط تحریری که لازم است با سرعت بیشتری نوشته شود نیازمند تلاش و توجه بیشتر خواهد بود.

^۱ - actors

^۲ - writing line

^۳ - style of writing

تا سال ۱۳۸۲ تمام کتاب‌های دوره ابتدایی با خط چاپی (نسخ) نگاشته می شد. البته اشعار این کتاب‌ها با خط نستعلیق بود. که به تدریج از پایه اول ابتدایی رسم الخط کتاب فارسی به خط تحریری برگرفته از خط نستعلیق تغییر یافت. در مدت پنج سال متوالی تمام کتاب‌های فارسی بخوانیم دوره ابتدایی با این خط نگاشته و تدریس شده و تا این زمان ادامه دارد. شایان ذکر است که تنها کتاب فارسی بخوانیم با خط تحریری بوده و بقیه کتاب‌ها هنوز با خط نسخ نوشته و ارائه می شوند. با این اوصاف در این چند ساله ضعف آشکاری در نگارش این خط میان دانش‌آموزان مشاهده می‌گردد.

این تمهیدات مقدماتی، زمینه و محرکی گشت تا در صرافت واری، میزان اثر بخشی روش تدریس^۱ با خط تحریری و زمینه های علی ضعف خط تحریری در دانش آموزان را مورد مطالعه پژوهشی قرار دهیم.

پژوهش حاضر در پنج فصل تهیه و تدوین شده است که فصول آن به شرح زیر، حول دو محور اصلی یعنی بررسی علل ضعف خط تحریری و همچنین نگرش آموزگاران به بحث و بررسی می پردازد. امید است که نتایج این پژوهش گامی هر چند کوچک بتواند برنامه ریزان آموزشی استان و کارشناسان آموزش را به کارآید و سود نهایی نصیب دانش آموزان آموزش و پرورش گردد.

۱-۱- بیان مسأله:

اثر قلم در روی کاغذ یا چیز دیگر و یا آنچه میان دو نقطه را اتصال بدهد را خط می گویند (عمید، ۱۳۸۱). در معنی لغوی خط، می توان گفت اثر و نشانه‌ای است که بر کاغذ یا هر چیز دیگر نقش می بندد. خط ابزاری برای بیان و ماندگاری احساس و عواطف انسان است (خراسانی، ۱۳۸۷: ۱).

خوشنویسی^۲ هنر است، اما در محفل شاخه های هنری تا حدودی در عزلت و پشت پرده نامرئی به سر می برد. لازم است گسترش پیدا کند، و انصاف است که به شناساندن ظرافت‌های این هنر پرداخته شود. متأسفانه تا قبل از دهه هشتاد به این مهم پرداخته نمی شد و جز معدود کتاب‌های شعری بقیه کتاب‌ها و منابع نوشتاری با خط نسخ نوشته می‌شد. عجب این که بیشتر افراد باسواد ما در نوشتن و خواندن با این خط بیگانه، احساس آرامش کرده و معمولاً از نوشتن و خواندن با خط

^۱ - the way of teaching

^۲ - calligraphy

های اصیل فارسی مثل خط تحریری و یا خط نستعلیق طفره می رفتند، زیرا کسی به آنها آموزش نمی داد و نوشتن با این شیوه‌های ایرانی، تشویق و حمایت نمی‌شد.

خوشبختانه از سال ۱۳۸۲ به تدریج از پایه اول ابتدایی رسم الخط کتاب فارسی به خط تحریری برگرفته از خط نستعلیق تغییر یافت و در مدت پنج سال متوالی تمام کتاب‌های فارسی بخوانیم دوره ابتدایی با این خط نگاشته شده و تاکنون تدریس می‌شود. با گذشت این چند سال از آموزش با خط تحریری هم اکنون دانش آموزان دوره ابتدایی^۱ در خواندن و نوشتن این خط به چند دسته قابل تفکیک هستند:

- ۱- بعضی خط تحریری را خوب می‌خوانند و خوب می‌نویسند.
- ۲- بعضی خط تحریری را خوب می‌خوانند ولی خوب نمی‌نویسند.
- ۳- بعضی خط تحریری را خوب نمی‌خوانند و خوب نمی‌نویسند.
- ۴- بعضی همچنان با خط نسخ می‌نویسند.
- ۵- بعضی قادر به تشخیص حروف و کلمات خط تحریری نبوده و از این روی درس را از حفظ می‌خوانند.

معلم‌ان نیز در تدریس خط تحریری یکی از ویژگی‌های زیر را دارند:

- ۱- بعضی معلم‌ان ضمن آشنایی با این خط، آن را به راحتی آموزش می‌دهند.
 - ۲- بعضی معلم‌ان به علت عدم آشنایی با این خط، نمی‌توانند آن را آموزش دهند.
 - ۳- بعضی معلم‌ان آموزش این خط را مناسب مقطع ابتدایی نمی‌دانند.
 - ۴- بعضی معلم‌ان شیوه درست آموزش خط را نمی‌شناسند.
- بنا به این دلایل و یا دلایل و عواملی دیگر، آن چه دغدغه پژوهشگر است، آن است که دانش-آموزان با دشواری‌هایی جدی در این زمینه مواجهند و تداوم ضعف نگارش به خط تحریری، ممکن است به تصمیم‌های ناسنجیده در تغییر دوباره خط منجر گردد. از این رو لازم است تا با واریسی پژوهشی به زمینه‌های علی مشکل پی برد و تمهیداتی برای اصلاح علل احتمالی فراهم آورد.

۱-۲- اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش:

^۱ - primary school

ضرورت هر پژوهش دلالتی ضمنی است که از مقدمه و بیان مسأله آن پژوهش بیرون می آید. به این ترتیب جدای از ضرورت ملی و هنری، نگارش صحیح و انتقال مناسب مفاهیم و سهولت برقراری ارتباط و روانی خواندن و نوشتن نیز مد نظر قرار می گیرد.

از آن جایی که یادگیری صحیح نوشتن یکی از مهمترین مهارت‌هایی است که کودکان مقطع ابتدایی به آن دست می یابند، و نوشتن، مبنایی برای بیشتر کوشش‌های تحصیلی آینده آن‌ها خواهد بود، و عادات خواندن و نوشتن در سال‌های آغازین تحصیل، درونی و جای‌گیری شده و برجای می‌ماند، تأکید و تمرکز آموزشی خط در این سال‌ها واجد اهمیت بوده و رفع موانع و مشکلات این آموزش، ضرورتی تربیتی، روان‌شناختی، آموزشی، هنری و ملی خواهد بود.

دانش‌آموزانی که در نوشتن ضعیف و ناتوان هستند، ممکن است در بیشتر زمینه‌ها دچار مشکل گردند، بنابراین با تشخیص به موقع مسأله، اصلاح و درمان این مشکل می‌تواند در پیشرفت تحصیلی و افزایش اعتماد به نفس و انگیزه پیشرفت آنها گامی مؤثر بوده و در کل، توجه شایسته، آموزش خط فارسی را تداوم و استقرار بخشیده و تدریجاً با گسترش آن در سایر کتاب‌ها و مقاطع درسی، نهادینه‌اش سازد.

در عین حال، با توجه به اهمیتی که نوشتن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد، و با توجه به زمان و هزینه‌های انسانی و مادی که صرف آموزش نوشتن می‌شود، به کارگیری شیوه مؤثر در نوشتن، امری اجتناب‌ناپذیر و بدیهی جلوه می‌کند.

۱-۳- هدف اصلی پژوهش:

بررسی علل ضعف خط تحریری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان بروجرد

۱-۴- هدف‌های فرعی پژوهش:

۱-۴-۱- عدم آشنایی معلمان با خط تحریری

۱-۴-۲- رفع مشکلات معلمان در آموزش خط تحریری

۱-۴-۳- تشویق معلمان و دانش‌آموزان جهت فراگیری خط تحریری

۱-۵- سؤال پژوهش:

علل احتمالی ضعف خط تحریری در دانش‌آموزان کدامند؟

۱-۶-۶- فرضیه‌های پژوهش:

۱-۶-۱- عدم آشنایی معلمان با خطّ تحریری، موجبی اصلی در ضعف این خط، در دانش‌آموزان است.

۱-۶-۲- نگرش معلمان نسبت به نوع خط، در آموزش و نگارش دانش‌آموزان مؤثر است.

۱-۶-۳- ناتوانی معلمان در آموزش خطّ تحریری، در یادگیری و عدم یادگیری خطّ تحریری، مؤثر است.

۱-۷- نوع پژوهش :

چون پژوهشگر درصدد بررسی زمینه‌های علیّ ضعف، و همچنین افزایش معرفت و دانش علمی در موضوع مورد بررسی است، پژوهش حاضر از نوع نظری^۱ یا بنیادی^۲ است؛ و چون مشخصاً و مستقیماً نتایج حاصل در زمینه‌های تربیتی و آموزشی مدارس کاربرد دارد، در عین حال از نوع کاربردی^۴ نیز است.

۱-۸- تعاریف مفهومی واژه‌ها :

۱-۸-۱- ۱- خطّ تحریری: برای سرعت نگارش و همچنین سهولت کار تحریر از خط شکسته و نستعلیق به وجود آمده است. برای نوشتن نامه‌ها و فرامین مناسب است، و قدمت آن تقریباً به خط شکسته می‌رسد و شاعرانی چون صائب آثار خود را به این خط نوشته‌اند.

۱-۸-۲- آموزش خط: تعلیم و ارائه قواعد و رموز خوشنویسی به طریقی آسان، کاربردی و قابل فهم برای دانش‌آموزان (قلیچ خانی، ۱۳۷۳).

۱-۸-۳- نارسایی‌های خوشنویسی: ناتوانی و نقص در یادگیری خطّ تحریری دانش‌آموزان است.

۱-۸-۴- دانش‌آموزان: کلیه شاگردانی که در یکی از مدارس دوره ابتدایی شهرستان بروجرد به تحصیل اشتغال دارند.

^۱- theory
^۲- theoretical
^۳- fundamental
^۴- applied

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲- مقدمه:

برای تهیه پیشینه، به اداره آموزش و پرورش، چند دانشگاه دولتی و آزاد، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران^۱ مراجعه شد، اما هیچ گونه پژوهشی یافت نشد. اما در مرکز آموزش عالی، ضمن خدمت فرهنگیان شهید رجایی استان اصفهان پایان نامه‌ای با موضوع شیوه نو در آموزش خط شکسته تحریری با خودکار پیدا شد، و در ضمن از کتاب‌های مرتبط با خوشنویسی، سایت‌های اینترنتی، روزنامه‌ها و گفتگو با استادان خوشنویسی مطالب ارزنده‌ای جمع‌آوری گردید، که نتایج همه آن‌ها در این فصل آمده است.

۲-۱- بررسی پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با پژوهش:

در روایات متعدد در مورد خط و ارزش خوشنویسی مطالب با ارزشی داریم که هرکدام از گفته‌های زیر نشان از سابقه و ضرورت پژوهش دارد: هرکس بسم الله الرحمن الرحيم را با خط نیکو بنویسد بهشت بر او واجب می‌شود، و یا الخط نصف العلم (یاگیری خط نصف دانش است)، و یا این که فرموده اند: الخط الحسن نزهت العيون (خط زیبا باغ و بوستان یا تفریح چشمانست).

در سال ۱۳۷۲ سید وحید گودرزی در مرکز آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان شهید رجایی استان اصفهان پایان نامه‌ای با موضوع شیوه نو در آموزش خط شکسته تحریری با خودکار انجام داده است که به نتایج زیر رسیده است:

۲-۱-۱- در رابطه با خط نستعلیق و معایب آن برای استفاده تحریری به این نتیجه رسید که چون یکی از خصوصیات خط نستعلیق استفاده از قوت^۲ و ضعف^۳ در نوشتن حروف و کلمات است، این میسر نمی‌شود، مگر با دقت و تسلط کافی بر قلم و قواعد این خط، که هم وقت زیادی می‌برد و هم دقت طبع زیادی نیاز دارد. با توجه به مطالب گفته شده، اگر بخواهیم از این خط به عنوان خط

^۱- Iran doc
^۲- stornig
^۳- weak

ریز یا تحریری استفاده کنیم، فقط می توانیم از زیبایی و آسان خوانی آن بهره ببریم، که این دو کافی نیست و شاخه سوّمی نیز باید به آن افزود و آن سرعت تحریر^۴ است، که در این خط موجود نیست، و این اولین عیب این خط به عنوان خطّ تحریری است. ایراد دیگر، این است که چون خطّ نستعلیق یک خطّ منضبط^۱ و قانونمند است، کمتر می توان از آن عدول کرد و اگر در خطّ تحریری نستعلیق اصول خوشنویسی رعایت نشود از زیبایی ظاهری آن کاسته می شود. در شکسته نستعلیق ارسال و رها کردن انتهای حروف دیده می شود ولی در نستعلیق از این راحت نویسی و ایجاد حرکت خبری نیست.

۲-۱-۲- در رابطه با دلایل بد خطی^۲ افراد با سواد در دوران ما این چنین توضیح می دهند: گاه مشاهده می شود افرادی با مدارج علمی بالا از دست خطی به مراتب ناخوانا برخوردارند و بد خطی آن ها گاهی باعث خود کم بینی آن ها می شود، اینان افرادی هستند که حروف و کلمات را فقط می نویسند و زیبانویسی از آن ها بر نمی آید. اگر بخواهیم به علل این بد خطی پی ببریم ذکر مواردی لازم است:

۲-۱-۲-۱- دانش آموزان در بدو یادگیری حروف الفبا(کلاس اول ابتدایی) رسم المشقی نسخ گونه را می آموزند که در سال های بعد باعث دوگانگی در امر تحریر آن ها می شود.

۲-۱-۲-۲- اگر حدود نیم قرن به عقب برگردیم می بینیم که اکثر افراد باسواد جامعه از خطی نیکو برخوردار بوده اند، که دلیل آن برمی گردد به زحماتی که مرحوم عمادالکتاب در تدوین رسم الخطهای مدارس کشیده است، و توانسته دانش آموزان را از ابتدا خوش خط^۳ بار بیاورد.

۲-۱-۲-۳- در گذشته ای نه چندان دور افراد برای نوشتن روزمره گی های خود از وسایلی مثل پر، قلم فلزی، قلم نیش(قلم فرانسوی) و غیره استفاده می کرده اند، و همین استفاده از جوهر و قلم باعث دقت بیشتر در نوشتن می شد و در زیبایی خط تأثیر بسزایی داشت.

۲-۱-۲-۴- پیدایش وسیله ای به اسم خودکار، ضربه جبران ناپذیری به خطّ افراد باسواد وارد کرد. به این گونه که چون در ساخت خودکار، از قسمتی به نام ساچمه استفاده می شود، ولغزندگی این گلوله و تماس آن با سطح کاغذ و جریان جوهر روی کاغذ باعث می شود کنترل این وسیله

^۴- rapid of writing

^۱- ordered line

^۲- scrawl

^۳- good writing

مشکل تر شود و از کیفیت خط کاسته گردد. و البته تنها خصوصیت این وسیله، سرعت زیاد و تمیزی آن در مقایسه با سایر وسایل نگارشی در گذشته است.

۲-۲- مطالب جمع آوری شده از چند کتاب هنر:

۲-۲-۱- خطاهای متداول در نوشتن با دست:

۲-۲-۱-۱- کج نویسی بیش از حد

۲-۲-۱-۱-۱- بسیار نزدیک بودن بازو به بدن

۲-۲-۱-۱-۲- بسیار سفت گرفتن شست

۲-۲-۱-۱-۳- فاصله زیاد نوک قلم از انگشتان

۲-۲-۱-۱-۴- درست نبودن جهت حرکت قلم

۲-۲-۱-۲- راست نویسی بیش از حد

۲-۲-۱-۲-۱- دور بودن بازو به بدن

۲-۲-۱-۲-۲- نزدیک بودن انگشت به سر قلم

۲-۲-۱-۲-۳- هدایت قلم به تنهایی به وسیله انگشت سبابه

۲-۲-۱-۲-۴- نا صحیح بودن جهت کاغذ

۲-۲-۱-۳- پر فشار نوشتن

۲-۲-۱-۳-۱- فشار دادن بیش از حد انگشت سبابه

۲-۲-۱-۳-۲- استفاده از قلم نامناسب

۲-۲-۱-۳-۳- نازک بودن بیش از حد قلم

۲-۲-۱-۴- کم رنگ نویسی بیش از حد

۲-۲-۱-۴-۱- بیش از حد آریب یا راست نگه داشتن قلم

۲-۲-۱-۴-۲- چرخش نوک قلم به یک سمت

۲-۲-۱-۴-۳- قطر بیش از حد قلم

۲-۲-۱-۵- زاویه دار نویسی بیش از حد

۲-۲-۱-۵-۱- سفت بودن بیش از حد شست

۲-۲-۱-۵-۲- بیش از حد شل نگه داشتن قلم